

ARTIC. VIII.

Per quem actum intellectus habeat esse vniuersale?

QVIA in solutione ad tertium concludit Doct. vniuersale Logicum effici ab intellectu, modo art. procedente explicato; non tamen explicat per quem actum habeat suum esse merito in presenti hanc difficultatem examinare operæpretium est: circa quam non est concursus sententia Doctorum. Prima est Caietani cap. 4. de ente, & essent. 5. ad euidentiā: & 5. ex his: quem sequitur Socus quæst. 3. de vniuers. Zume 1. p. quæst. 13. art. 7. disput. 2. Vera cruz de vniuers. quæst. 2. Capreolus in 3. dist. 5. quæst. 3. quibus fauere videtur D. Thomas 1. p. quæst. 85. art. 1. qui dicunt naturam fieri actu vniuersalem per abstractionem intellectus agentis abstrahentis speciem intelligibilem illius: quam sententiam probant.

1. Sententia.

1. Argum.

Secundū.

2. Sententia.

Argumen.

3. Sententia.

1. Nota.

diare non moueant intellectum, sed mediante fundamento: & ita intelligitur autoritas Arist. Minor etiam est certa: vt alibi habet probari: ergo, &c.

Ad primū Doctoris contra hanc conclusionem. Sed contra arguit Doctor: omne, quod est, ideo est, quia vnum numero est: sed vniuersale non est vnum numero: quia prædicatur de pluribus vniuersaliter ergo.

Respondeo: quod Maxima illa desumpta ex doctrina Boetij non est vera, vt sonat, nam vt potest colligi ex Doct. in 4. distinct. 4. quæst. 3. ad secundum principale: prius intelligitur natura existens, quam esse vna, & non est contra. Vnde non valet: quia hoc est vnum, est existens: bene tamen est contra: quia existit, est vnum: nam cum existentiā secundum aliquos sit modus intrinsecus naturæ, intimior est illi, quam vnitas, quæ est eius passio, & quasi effectus: quare Boetius debet intelligi concomitanter; hoc est, vnitas numeralis est conditio concomitans omne per se existens. Vnde responsio data à Doctore non est ex mēte propria, sed aliorum, vt diximus in summa textus: consuetudo enim Scotica est de materijs extraordinarijs loqui secundum commune opinionem, quare non est audiendus Mauricius in hoc loco.

Ad secundū.

Ad secundam (de quo latius in prædicamento substantiæ) pro nunc respondetur: quod vniuersale, median tribus secundis substantijs secundum intentionem sumptis, quæ vt sic, sunt eius species, prædicatur de primis substantijs prædicatione signata, quæ exercetur in rebus primæ intentionis; sic dicendo: secunda substantia prædicatur de primis: ergo Petrus est homo: sed vniuersale prædicatur de secunda substantia; nam secunda substantia limitat illud ad substantiam prædicamentalem: ergo vniuersale, suppositione personalis, prædicatur de prima substantia: & licet vniuersale limitatum ad secundam substantiam fundamentaliter sumptam, non dicat, in, sed, de; bene tamen dicit, in, & est in subiecto prout formaliter & secunde intentione sumitur.

Dices: quamuis aliquid vniuersale sit ens, nempe illud, quod est substantia secunda, non tamen sequitur, quod omne vniuersale sit ens; nec vniuersale in communi, de quo hic quæritur: patet, nam vniuersalia accidentium non dicuntur de primis substantijs.

Respondeo: quod in quolibet prædicamento est coordinatio inferiorum, & superiorum; vbi reperitur esse, in, & dici, de, quod sufficit ad rationem vniuersalis, etiam si talia vniuersalia de primis substantijs non dicantur. Vel dicatur: quod secundis substantijs conuenit dici de primis; reliquis autem vniuersalibus esse in primis: & hoc sufficit: Tertium argumentum clarum est in textu cum sua solutione.

Primo, vniuersale fit formaliter, quando natura habet in intellectu illas condiciones, cum quibus à parte rei esset vniuersalis in essendo: sed si natura poneretur à parte rei cum illa vnitate, & abstractione, quam accipit ab intellectu agente; reuera fieret vniuersalis in essendo; sicut volebat Plato. ergo, &c.

Secundo, natura abstracta per intellectum agentem non est singularis: ergo est vniuersalis: quia inter singulare, & vniuersale, non datur medium.

Tertio, quia Commentator tertio de anima text. 8. asserit intellectum agentem esse; qui facit vniuersaliter in rebus. Sed intellectus agens, secundum probabilem opinionem, tantum habet abstrahere species intelligibiles: ergo per talem abstractionem efficit vniuersale.

Secunda sententia est Durandi in 1. distinct. 3. quæst. 5. & in 2. distinct. 3. quæst. 6. quem sequuntur alij non pauci, nempe Toletus in presenti quæst. 2. Hurtado in Metaph. disput. 5. sect. 8. asserentes vniuersale fieri per abstractionem intellectus possibilis, quæ cognoscit naturam sine suis inferioribus: probatur: vniuersale est vnum aptum de pluribus prædicari: sed natura cognita, per abstractionem intellectus possibilis, est huiusmodi; vt etiam fatetur Scotus in 2. distinct. 3. quæst. 1. ergo: minor ostenditur: nam naturæ sic cognite nihil deficit; vt actualiter prædicatur prædicatione dicente; hoc est hoc; nisi actualis prædicatio, in qua ratio vniuersalis consistere nequit; quia verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem: ergo cum natura modo prædicto cognita sit apta; vt sit in pluribus; erit vniuersalis formaliter.

Tertia sententia est Doct. in 2. distinct. 3. quæst. 1. litera C. & in primo; distinctione 45. & in 4. distinct. 1. quæst. 2. quem sequitur probator certus Scotistarum, asserens vniuersale Logicum resultare per actum comparatiuum intellectus possibilis: Pro qua notandum primo quod vniuersale in prædicando sumitur dupliciter, vel pro prima, vel pro secunda intentione: & pro prima adhuc est duplex: vel in potentia, vel in actu: vniuersale in potentia non est effectus alicuius intellectus, sed est in rebus, ex natura rei, vt diximus Articulis præcedentibus; & tale vniuersale cadit sub obiecto communi. Vel Physicæ, vel Metaphysicæ, si fuerit Physicæ seu Metaphysicæ compositum: vniuersale in actu, pro prima intentione, etiam est duplex: actuale, & habituale: habituale, quod proprie vniuersale in representando dicitur; est ipsa species intelligibilis, in qua reuelat obiectum commune, vt prædictum & abstractum, & non vt coniunctum rationibus singularibus; licet de facto semper sit in singularibus: vniuersale actuale est ipsa natura communis, quatenus est actualiter cognita ab intellectu, & in potentia propinqua, vt sit de pluribus prædicabilis: & talis natura sic cognita dicitur proprie vniuersalis in actu pro prima intentione: nam licet species dicatur representare obiectum in actu; & ideo vniuersalis in actu dicitur; sumitur ibi actus; vt opponitur potentia; quia natura à parte rei, quæ erat in potentia vniuersalis; per speciem fit actu vniuersalis: sed non sumitur actus; vt opponitur habitui: nam vt sic species est vniuersale habituale; & natura cognita vniuersale in actu, pro prima intentione. Vniuersale pro secunda intentione est proprie vniuersale Logicum, de quo quæritur præcipue in præsentibus: licet nos etiam de vniuersali pro prima intentione aliquid determinabimus.

2. Notand.

3. Notand.

Secundo notandum: quod cum cognitio nostra scientifica pro isto statu sit abstractiua causata ab intellectu, & specie intelligibili obiecti, vt probat Doct. in primo dist. 3. quæst. 7. & 8. & necessario vt talis species intelligibilis causetur in intellectu, vt concurrat cum illo; requiritur aliqua virtus, qua ipsa species producat: & talis dicitur intellectus agens; seu ipsemet intellectus vt agens; de cuius munere; quod sit; nondum constat apud Doct. vt patet quodlib. 15. sed secundum communem Scotistarum viam, intellectus agens tantum habet vnicam actionem realem, qua facit de potentia intelligibili, actu intelligibile; & de potentia vniuersali actu vniuersale: quia quidditas obiecti, quatenus in Phantasmate reuelat; & est obiectum intellectus agentis, est cum conditionibus singularibus immixta; & ideo tantum dicitur ibi in potentia intelligibilis, & vniuersalis: cæterum, ipso Phantasmate cum intellectu agente simul concurrente, per abstractionem ipsius intellectus, producitur quedam qualitas spiritualis, quæ dicitur species intelligibilis, in qua ipsum obiectum reuelat, vt spiritualizatum, à conditionibus singularibus denudatum, vt actu intelligibile, ac vniuersale; & hoc est, quod communiter dicitur, intellectum agentem facere vniuersaliter in rebus, transferre obiectum de ordine in ordinem: & secundum istam viam: omnis actus intelligendi producitur ab intellectu possibili: vide Doct. quodlib. 15. Bargium in 1. dist. 3. quæst. 6. formalitates fol. 107.

Tertio notandum: quod actus, quo intellectus cognoscit; prout ad præsens attinet; est duplex: alter absolutus, quo cognoscit obiectum in se, & ad se: alter comparatiuus, quo cognoscit obiectum in ordine ad aliud: rursus actus absolutus adhuc est duplex: alter directus, siue primus, quo intellectus fertur in obiectum directè, vt cum cognoscit hominem, vel chimæram; alter reflexus, siue secundus, quo intellectus se ipsum reflexus cognoscit, vel suam intellectiōnem. Actus comparatiuus ex Doct. in primo dist. 23. lit. C. etiam est duplex: alter simplex, per quem intellectus vnum alteri comparat, absque compositione affirmationis vnius de alio: vt cum cognoscit patrem in ordine ad filium: alter est actus comparatiuus compositus, per quem intellectus duobus obiecta cognita comparat, vnum alteri attribuendo; vt cum animal cognitum attribuit homini etiam cognito, tanquam prædicatum sibi conueniens.

Ex quibus inferitur: quod sicut actus comparatiuus præsupponit actum absolutum: ita obiectum comparabile præsupponit se ipsum prius cognitum per actum absolutum, & vt habens esse primæ intentionis obiectiue; & entis rationis large: cognoscens enim intellectus naturas communes, & inferiora sua, ac conuenientiam maiorem, vel minorem, iuxta quam tribuit naturis maiorem, vel minorem vniuersaliter, generis, aut speciei, statim comparat ipsas naturas suis inferioribus; id est, cognoscit eas in ordine ad illas; & est contra: inter quæ resultat duplex comparatio: alia ad ipsum actum comparantem, quæ est quedam relatio transcendentalis denominati ad denominans: alia resultat inter naturas, & inferiora, qua adiuuicem comparata dicuntur: & hæc est relatio rationis secundum esse, & secunda intentio formalissime, habens pro fundamento remoto naturam communem à parte rei, & pro fundamento minus remoto, seu magis proportionato, ipsam naturam in specie reuelentem, & pro fundamento proximo, & proportionato, eandem naturam, vt cognitam, non ea cognitione, qua quidditas, & directe cognoscitur; sed alia reflexa, & abstractiua, qua, vt abstracta à suis indiuiduis, contemplatur; vt satis acute notauit Bargius vt supra, fol. 134. Tandem habet pro ratione fundandi priorem comparationem ad actum comparantem, qua posita, ponitur; & quæ ablata, aufertur, & definit esse: quia ideo dicitur in fieri, in esse, & in conseruari, dependere ab intellectu: quia tantum durat, quantum durat actio intellectus comparantis; & de hac secunda comparatione intelligitur Doct. in 4. dist. 1. quæst. 2. quando ait, comparationem in rebus comparatis esse secundam intentionem: quiddid dicat alij Scotistæ; vt optime Auctor formalit. folio 37.

Vltimo notandum: maximum interuenire discrimen inter vniuersale Physicum, seu Metaphysicum, & inter vniuersale Logicum: nam quodlibet illorum habet esse reale actuale, & positium ex natura rei: & quando cognoscitur; est per speciem immediate illud representantem: ac tandem actus, quo cognoscitur esse absolutus, & directus, à quo tantum habet esse cognitum: at vero vniuersale Logicum in fieri, esse, & con-

Corollar. notandum.

Vlt. not.

conferuari, dependet ab intellectu; speciesque intelligibilis entis realis mediatisime ad eius cognitionem concurrat; quæ quidem cognitio est reflexa, vt quæst. sequente dicemus: quare aduertendum est: aliud esse, vniuersale Physicum, seu Metaphysicum, fieri ab intellectu; aliud ab illo cognosci, & per quem actum: & idem dicendum de vniuersali Logico: aliud est enim ipsum fieri ab intellectu, & per quem actum; aliud cognosci, seu esse ab illo cognoscibile: de hoc secundo non quæritur hic; sed de primo tantum.

Nota.

1. Conclu.

Dicendum primo: nec vniuersale Physicum, nec Metaphysicum, habet esse essentia, seu existentia, per intellectum; sed à parte rei: est Doct. in secundo vt supra. Et septimo Metaphy. quæst. 18. eamque apertissime docet, & probat, Dominus Trombeta ibidem, quæst. 9. & patet ex dictis in Articulis præcedentibus.

2. Concl.

Dicendum secundo: tam vniuersale Physicum, quam Metaphysicum, tunc obiectiue in intellectu, habitualiter, & actualiter; habitualiter, per abstractionem intellectus agentis; & actualiter per abstractionem intellectus possibilis: quoad utraque partem est Doct. & quoad primam patet expressè septimo Metaphy. quæst. citata: nam habere esse obiectiue in intellectu secundum eundem in quarto dist. 1. quæst. 2. lit. B. est posse cognosci, seu actualiter cognosci ab intellectu: ergo talia vniuersalia habere esse obiectiue habitualiter in intellectu est habere esse in sua specie intelligibili: sed talis species, secundum omnes, abstrahitur per abstractionem intellectus agentis Igitur, &c.

Quoad secundam partem, etiam est manifestum: nam hæc vniuersalia habere esse actuale obiectiue in intellectu est actualiter ab eo cognosci, vt à suis inferioribus abstrahunt: sed talis abstractio est actus absolutus, quasi reflexus, intellectus possibilis, vt diximus not. 3. igitur habent, vt sic, esse cognitum per abstractionem intellectus possibilis.

Confirmatur: per illam tertiam propositionem Doct. omnis forma est ratio agendi recipienti, & non agenti eam: ergo species intelligibilis, & cognitio actualis illius naturæ, quæ sunt in intellectu possibili, erunt rationes abstrahendi intellectui possibili, & non agenti: ergo talia vniuersalia per abstractionem intellectus possibilis cognoscuntur.

Cõsiliatio prima, & secunda sententiæ.

Et per hanc conclusionem, quoad duplicem eius partem, manent duæ priores sententiæ explicatae: nam prima, si loquatur de esse obiectiue habituali vniuersalis Physici, Metaphysici, & Logici: optime procedit; nam tale fit per abstractionem intellectus agentis: quia per eam fit natura de potentia vniuersali actu vniuersalis in repræsentando; & habitualiter etiam vniuersalis; vt statim possit ab intellectu actualiter cognosci: & hanc partem tantum probant eius argumenta; & auctoritates Commentatoris, & Doctoris nostri, quas pro se adducunt nonnulli, ex secundo vt supra, & ex primo sent. dist. 3. quæst. 6. ante litteram D. & ex septimo Metaphy. quæst. 16. vbi aperte fatetur terminum intellectus agentis esse vniuersale in actu, quæ debent intelligi de spe-

cie intelligibili modo explicato.

Secunda etiam sententia, si teneat secundam partem nostræ conclusionis, optime tenet: nec eius fundamentum aliud probat; nisi quod natura Physice, & Metaphysice considerata, quæ est fundamentum remotum vniuersalis Logici; vt cognoscatur ab intellectu tanquam natura à suis singularibus abstracta, vt possit esse fundamentum proximum talis vniuersalis, debet cognosci tali abstractione cognoscitiua absoluta: quare errant Scotistæ, qui asserunt vniuersale in actu pro prima intentione sumptum cognosci per abstractionem intellectus agentis: nam per talem solum habet esse intelligibile, & non intellectum.

3. Conclu. fo.

Dicendum tertio: vniuersale Logicum actualiter habet esse per actum comparatiuum intellectus possibilis: est Doct. vt supra; & iam his temporibus à nonnullis defenditur Thomistis, quos citat, & sequitur P. Barabas Gallego controu. 10. & probatur primo, à sufficiente actuum enumeratione: nam si per abstractionem intellectus agentis natura communis habet esse obiectiue habitualiter; & per abstractionem intellectus possibilis habet esse abstractum ab inferioribus, & cognoscitur, vt ab eis præcisè; resta, vt per actum comparatiuum, modo explicato, resultat.

Secundo, intellectus tribuit homini intentionem speciei, & non generis; & animali intentionem generis, & non speciei: & non ob aliam causam, nisi quia videt inferiora magis, vel minus à parte rei in illa communi ratione conuenire: sed talis attributio intentionis non potest fieri nisi per comparationem vnus ad aliud, seu melius est ipsa comparatio: ergo vniuersale Logicum, cum sit quoddam prædicatum superius de inferiori, necessario habebit suum esse per actum comparatiuum. Sed de hoc amplius quæst. 5. sequente.

Vlt. concl.

Dicendum vltimo: actus comparatiuus, per quem resultat vniuersale Logicum, non est compositus, sed simplex: secundum quod de his actibus, not. tertio loquuti sumus. Hæc existimo esse Doct. in secundo vt supra littera H. nam quamvis ibi dicere videatur, naturam non esse actu vniuersalem, nisi vt habet actu unitatem, secundum quam est indifferens, vt dicatur de quolibet supposito, prædicatione dicente, hoc est hoc: æ per consequens videatur asserere, naturam, vt est fundamentum vniuersalitatis Logice, constitui in esse Logici vniuersalis per actualem prædicationem, quæ est comparatio composita: hoc, inquam, non obstat: tum quia ibi loquitur de vniuersali Logico secundum suam passionem, & non secundum essentiam: tum etiam, quia comparatio composita presupponit comparationem simplicem: & cum Doctor ibi tantum principaliter intendat naturam à parte rei non esse actu vniuersalem; non curauit explicare actum intellectus, per quem in esse vniuersalis Logici constituitur: sed tantum loquutus est de prædicatione tanquam Logico familiari. Probatur igitur nostra conclusio.

Primo ex Aristot. primo de interpretatione cap. 5. vniuersale est, quod de pluribus aptum est præ-

predicari: ergo ante actualem prædicationem intelligitur vniuersale; sed ante actualem prædicationem solum datur actus comparatiuus simplex, per quem possit resultare: ergo.

Secundo, intellectus cognoscit vnum in ordine ad alterum, sine actuali prædicatione: ergo potest cognoscere, naturam in ordine ad indiuidua, quin eam actu prædicet de ipsis: sed natura cognita in ordine ad indiuidua cognoscitur, vt vniuersalis: igitur per simplicem comparationem fit vniuersalis: antecedens patet; nam per simplicem cognitionem cognoscimus patrem ordinatum ad filium; & duos parietes similes in albedine: & in tali cognitione nihil componimus, aut iudicamus: igitur intellectus sine compositione, & iudicio, vnum cum altero comparat.

Tertio, secundum omnes, vniuersale pertinet ad primam operationem intellectus, & actualis prædicatione ad secundam: sed prima operatio intellectus, etiam secundum omnes, est simplex, & secunda composita, seu complexa: igitur vniuersale, non per compositam, sed per simplicem operationem resultat.

Confirmatur: obiectum libri Prædicamentorum, & obiectum libri Periherm. differunt: quia illud est quid simplex, scilicet, Prædicamentum; & hoc est quid compositum, scilicet, Enunciatio: sed vniuersale cadit sub obiecto libri Prædicamentorum, quod habet esse per simplicem operationem intellectus, quæ est simplex: igitur per simplicem actum comparatiuum habet esse.

Sed contra: non potest intellectus comparare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse: sed non potest cognoscere, quod in eis sit, nisi iudicando quod eis conueniat: iudicare autem quod in eis sit, & eis conueniat, est prædicare eam de indiuiduis: ergo si vniuersale habet esse per actum comparatiuum intellectus, debet necessario fieri per actualem iudicium, seu prædicationem, quæ est actus compositus.

Secundo, sicut se habent actus, & potentia: ita prædicatione, & prædicabilitas, seu aptitudo prædicandi de multis: ergo si vniuersale consistit in aptitudine prædicandi de multis, talis aptitudo, reducit ad actum, per actualem prædicationem, quæ est comparatio composita: sed per actum absolutum constituitur in aptitudine prædicandi de multis: ergo per actum comparatiuum compositum constituitur in esse actualis prædicati: patet minor: quia per actum absolutum natura fit in potentia proxima, vt de multis possit prædicari.

Tertio, implicat intelligere aliquid, quod est de essentia alicuius, quin intelligatur per modum attributionis, quæ est actualis prædicatione: sed quodlibet vniuersale est de essentia sui inferioris: ergo debet intelligi illi conuenire per modum attributionis: maior probatur: quia implicat intelligere animal: quatenus est superius ad hominem, & Leonem; quin vt prædicatur eis conueniēs, & attributum, cognoscatur: aliter enim iam non cognoscetur, vt prædicatur superius: ergo cum quodlibet vniuersale sit de essentia sui inferioris, implicabit cognosci vt tale, nisi per iudicium formale, & actualem prædicationem.

Obiectio- nes contra hanc conclusionem.

Secundæ.

Tertiæ.

Ad primam

Ad primum respondet Pater Rubius quæst. 6. vniuers. distinguendo minorem de duplici iudicio formali, & virtuali: de primo, cum sit iudicare vnum conuenire alteri per modum attributionis: concedit minorem: de secundo vero, per quod intellectus cognoscit vnum in altero, vel in ordine ad alterum, tanquam ei conueniēs, vel disconueniēs; licet non per modum attributionis: negat minorem.

Sed hæc solutio non placet: nam quæro, quid sit illud iudicium virtuale? Quia vel est actus simplex, vel compositus: si compositus, argumentum concludit: si simplex, immerito iudicium appellatur: quia iudicare, siue formaliter, siue virtualiter, pertinet ad intellectum componentem, & non ad simpliciter apprehendentem.

Quare ad argumentum nego maiorem: nam optime potest intellectus cognoscere naturam in ordine ad indiuidua; quin actu eam prædicet de illis: & talis actus est simplex, & fabricatiuus vniuersalis: pro quo vide sequentem solutionem.

Ad secundam

Ad secundum concedo totum Enthymema ad minorem dico: quod natura per abstractionem intellectus possibilis cognoscitur, vt abstrahens ab omnibus inferioribus: primo enim cognoscitur ab intellectu possibili quiddam: & secundo, vt abstrahens ab inferioribus: & hoc secundo modo dicitur in determinata positioe; & vna in multis in potentia proxima: vt primo cognoscatur communis, illis à quibus cognoscitur abstrahens, eisque æqualiter conueniens: & secundo, vt de illis prædicetur prædicatione dicente, hoc est hoc: itaque natura vt sic indeterminata, & est in potentia proxima, vt pluribus comparatur: hoc est, vt communis pluribus cognoscatur: & vt de pluribus prædicetur: sed prius intelligitur comparari, & cognosci, in ordine ad sua inferiora, quam de illis prædicari: & primum habet per actum comparatiuum simplicem: secundum autem per actum comparatiuum compositum.

Ad tertium distinguo maiorem: de comparatione composita concedo: de simplici vero, nego maiorem: nam tali comparatione bene potest vnum in ordine ad aliud cognosci: quin actualiter de illo affirmetur.

Ad tertiam.

ARTIC. IX.

An solus intellectus humanus sit secunda intentionis fabricatiuus?

VM Doctor indiscriminatim asseruerit, vniuersale (ac per consequens secundas intentiones: imò & alia entia rationis) effici ab intellectu, quin explicet, quis intellectus sit ille, humanus, Angelicus, Vel Diuinus: merito, vt huic quæstioni finem imponamus, quærimus, an solus intellectus humanus fabricet entia rationis: an etiam intellectus Angelicus, vel Diuino conuenire possit: circa quam difficultatem triplicem reperio sententiã.

Prima

